

DANMARKS FINANSER GENNEN KRIGS- AARENE

Foredrag i Nationaløkonomisk Forening den 19. Oktober 1920¹⁾

Af

J. Hassing Jørgensen.

Under de Drøftelser, som for Tiden finder Sted, om Landets økonomiske Stilling som Helhed, er det blevet almindeligt kort og godt at betegne Statens Stilling som fortvivlet, og da Statens Stilling maa anses som en ret betydningsfuld Enkelthed i Helhedsbilledet, maa en Fremstilling af denne i Forbindelse med en Redegørelse for, hvorledes den er fremkommet, kunne have nogen Interesse, selv om det sker i store Træk, og selv om det regnskabsmæssige Materiale ikke kan føres ud over Regnskabsafslutningen pr. 1.

¹⁾ Ved Foredragets Afholdelse var det fuldstændige Statsregnskab endnu ikke udkommet, og jeg maatte derfor paa enkelte Steder regne med formodede Tal, som var mig velvilligt opgivne af Statsbogholderiet. I denne Gengivelse har jeg fundet det rigtigt at benytte de endelige Tal fra det nu udkomne Statsregnskab.

H. J.

DANMARKS FINANSER GENNEN KRIGS- AARENE

Foredrag i Nationaløkonomisk Forening den 19. Oktober 1920¹⁾

Af

J. Hassing Jørgensen.

Under de Drøftelser, som for Tiden finder Sted, om Landets økonomiske Stilling som Helhed, er det blevet almindeligt kort og godt at betegne Statens Stilling som fortvivlet, og da Statens Stilling maa anses som en ret betydningsfuld Enkelthed i Helhedsbilledet, maa en Fremstilling af denne i Forbindelse med en Redegørelse for, hvorledes den er fremkommet, kunne have nogen Interesse, selv om det sker i store Træk, og selv om det regnskabsmæssige Materiale ikke kan føres ud over Regnskabsafslutningen pr. 1.

¹⁾ Ved Foredragets Afholdelse var det fuldstændige Statsregnskab endnu ikke udkommet, og jeg maatte derfor paa enkelte Steder regne med formodede Tal, som var mig velvilligt opgivne af Statsbogholderiet. I denne Gengivelse har jeg fundet det rigtigt at benytte de endelige Tal fra det nu udkomne Statsregnskab.

H. J.

April 1920, idet der til de Oplysninger om Statens Indtægter og Udgifter i Finansaaret 1920/21, der foreligger i den vedtagne Finanslov, maa føjes de paa dette Tidspunkt uberegnelige Bevillinger, som vil fremkomme paa Aarets Tillægsbevillingslov, og af hvilke de mest omfattende først vil kunne blive bestemt under den nu paabegyndte Rigsdagssamling.

Der skelnes i Statsregnskabet mellem de paa Paragraferne 1 til 25 opførte Poster, der betegnes som løbende Indtægter og Udgifter, og for Størsteparten er Driftsindtægter- og Udgifter, og de paa § 26 opførte Indtægter ved Forbrug af Formue og Stiftelse af Gæld og Udgifter til Erhvervelse af Formue og Afdrag paa Gæld, der alle betegner Forskydninger indenfor Statens Formue.

Medens det første af Krigstidens Statsregnskaber for Aaret 1914/15 udviser næsten normale Beløb for alle de civile Administrationsgrenes Vedkommende, fremtræder allerede i dette Regnskabsaar

de overordentlige Udgifter til Militærforanstaltninger,

som foruden de normale Udgifter i de 6 Finansaar andrager følgende Beløb:

44.7—62.0—82.4—86.3—89.3—5.1 ialt . . 369.8 Mill. Kr.

Det sidste Aars Udgifter betegner Afslutningen og Afviklingen af disse Foranstaltninger.

Transport: 369.8 Mill. Kr.

Transport: 369.8 Mill. Kr.

Den begyndende Dyrtid afsatte sine første Spor i Statsregnskabet for 1915/16, hvori der som

Tilskud til kommunale Foranstaltninger

opføres 3 Mill. Kr. som Tilskud til de kommunale Hjælpekasser.

Ved Dyrtidsloven bemyndigedes i de følgende Aar Kommunerne til med Hjælp fra Staten at foretage omfattende Dyrtidsforanstaltninger, særlig Nedsættelse af Priserne paa vigtige Livsfornødenheder, og endvidere besluttedes det ved Tilsagn om Statstilskud at opmuntre Iværksættelsen af kommunale Arbejder til Modarbejdelse af Arbejdsløsheden.

Statstilskudene andrager i de 5 Aar:
3.0—10.2—30.5—69.5—49, ialt . . . . . 162.2 " "

I 1915/16 opføres ogsaa første Gang:
Dyrtidstillæg til Statens Tjenestemænd og Pensionister, med det beskedne Beløb af 1.1 Mill. Kr. og under den beskedne Benævnelse „Dyrtidshjælp“. — Til Trods for de Betænkkeligheder, som i Begyndelsen kom stærkt frem overfor denne Udgift, blev det nødvendigt allerede næste Aar at forhøje Beløbet betydeligt, hvorhos man

Transport: 532.0 Mill. Kr.

Transport: 532.º Mill. Kr.

ved at ændre Betegnelsen „Dyrtidshjælp“ til „Dyrtidstillæg“ erkendte Statens Forpligtelse til at støtte sine Tjenestemænd overfor Dyrtidens Tryk. — De aarlige Beløb til Dyrtidstillæg var:

1.^t—18.º—30.^t—41.^z—24.^e, ialt . . . . . 115.^z „ „

Grunden til at 1919/20 udviser et mindre Beløb er, at det kun omfatter et halvt Aars Dyrtidstillæg. Indtil Vedtagelsen af „Lov om Statens Tjenestemænd“ af ¹²/₉ 1919 havde man behandlet Dyrtidstillæget som en midlertidig Udgift, ved hvilken Staten ikke var forpligtet ud over et Aar ad Gangen; Beløbet var derfor opført særskilt paa Finansministeriets Konto; men i Loven om Statens Tjenestemænd indordnedes Dyrtidstillæget som en Bestanddel af Lønningen og opførtes derfor efter ¹/₁₀ 1919 under de forskellige Administrationsgrene.

Endvidere fremtræder i 1915/16 et Beløb vedrørende:

Statens egne prisregulerende og rationerende Foranstaltninger, hvis Udvikling karakteriseres gennem følgende Stigning i Finansaarene 1915/16 —1919/20:

Transport: 647.^z Mill. Kr.

Transport: 647.3 Mill. Kr.

0.3—18.6—54.3—190.1—

139.5, ialt . . . . . 402.8 Mill. Kr.

hvor i imidlertid fragaar

et af Skibsfarten indbetalt

særligt Bidrag til Prisned-

sættelserne, særlig paa

de ved høje Fragtsatser

fordyrede Indførselsvarer 12 " "

hvorefter Nettobeløbet opføres med . . 390.8 " "

Først i 1917/18 opføres

Overordentlige Tilskud til

Arbejdsløshedskasserne

og nogle dermed lige-

stillede Udgifter med . . . 15 Mill. Kr.

i 1918/19 stiger Beløbet til 29.9 " "

og gaar i 1919/20 ned til 18.6 " " 63.5 " "

Som en særlig, af Krigsforholdene
foranlediget Udgift skal endnu nævnes:

Forplejning af Krigsfanger og

Tilskud til Røde Kors m. m.

i 1916/17 . . . . . 4 Mill. Kr.

i 1917/18 . . . . . 3.5 " "

i 1918/19 . . . . . 1.1 " " 8.6 " "

og endelig er der blandt de løbende

Udgifter opført to særlige Poster, nem-

lig:

i 1918/19 til Oprettelse af „Det dansk-

islandske Fond“ . . . . . 1 " "

Transport: 1 111.2 Mill. Kr.

Transport: 1 111.2 Mill. Kr.

og til Administration af de sønderjydske
Anliggender under det midlertidige søn-
derjydske Ministerium i 1919.20 . . . . . 2.1 „ „

Naar de ovennævnte overordentlige
Udgifter fradrages de paa Statsreg-
skabets Paragraffer 8—25 opførte løbende
Udgifter, bliver tilbage som:

Almindelige Statsudgifter
i de 6 Finansaar:
111.1 — 118.9 — 129.1 — 148.6 — 193.6 —
293.7, ialt . . . . . 995.6 „ „
2 108.9 Mill. Kr.

Den ovenfor foretagne Adskillelse mellem de over-
ordentlige, særlig af Krigstilstanden fremkaldte Udgifter
og de almindelige Statsudgifter er i høj Grad skøns-
mæssig, idet der i mange Tilfælde kan være Tvivl
om, hvorvidt Beløbet rettelig bør henregnes til den
ene Gruppe eller den anden. Den efterfølgende Op-
stilling (S. 335), der er Grundlag for de foregaaende
Bemærkninger, giver dog sikkert et rigtigt Helheds-
billede.

Den, til Trods for at de særlige Udgifter er fra-
dragne, betydelige Stigning i de almindelige Stats-
udgifter beror vel for en Del paa Prisstigningen, som
ogsaa har gjort sig gældende ved de Vareindkøb, som
foretages under de forskellige Administrationsgrene,
men dernæst har ogsaa de overordentlige Forhold
medført en ikke ringe Udvidelse af de sædvanlige
administrative Funktioner, hvilket blandt andet har

Para- graf	Løbende Udgifter	1914/15	15/16	16/17	17/18	18/19	19/20	Ialt
8 og 9	Kongen og Kongehuset	1.2	1.2	1.2	1.2	1.2	1.2	7.2
10 og 11	Rigsdagen og Statsraadet . . .	0.9	1.0	1.2	1.4	2.2	3.2	9.9
12	Udenrigsministeriet	1.1	1.1	1.3	1.9	2.5	3.3	11.2
13	Landbrugsministeriet	4.5	5.0	4.9	5.2	6.8	9.1	35.5
14	Indenrigsministeriet	17.3	19.6	21.8	24.6	33.2	40	156.3
15	Offentlige Arbejder	2.3	2.3	1.8	2.0	2.6	6.0	17.8
16	Handelsministeriet	0.8	1.6	1.8	2.2	2.8	4.1	13.3
17	Justitsministeriet	11.3	11.2	12.2	14.1	20.1	35.1	104.0
18/19	Kirke- og Undervisningsmin.	16.7	17.3	20.0	23.9	36.6	63.4	177.9
20	Krigs- og Marineministeriet .	25.9	27.0	28.4	30.2	36.6	58.8	206.9
21	Finansministeriet	11.4	11.3	12.7	12.4	15.3	23.7	86.8
22	Pensionsvæsenet	4.7	4.9	5.0	5.1	5.2	8.4	33.3
23	Forrentning af Statsgælden . .	12.8	14.8	16.8	23.4	25.4	36.8	130.0
24	Island	0.3	0.3	0.3	0.4	0.4	—	1.7
25	De dansk-vestindiske Øer . . .	—	0.3	—	0.6	2.7	—	3.6
		111.4	118.9	129.4	148.6	193.6	293.7	995.6
14	Tilskud til kommunale For- anstaltninger	—	3.0	10.2	30.5	69.5	49.0	162.2
13 og 14	Overordentlig Hjælp til Ar- bejdsløse	—	—	—	15.0	29.9	18.6	63.5
13 og 14	Statens Dyrlidsforanstaltninger	—	0.3	18.6	54.3	190.1	139.5	402.8
	÷ Bidrag fra Skibsarten . . .	—	—	÷12.0	—	—	—	÷12.0
17	Røde Kors, Forplejning af Krigsfanger	—	—	4.0	3.5	1.1	—	8.6
20	Overordentlige Militærforan- staltninger	44.7	62.0	82.4	86.3	89.3	5.1	369.8
21	Dyrtidstillæg	—	1.1	18.0	30.4	41.2	24.6	115.3
	Det dansk-islandske Fond . .	—	—	—	—	1	—	1.0
	Det midlertidige sønderjydske Ministerium	—	—	—	—	—	2.1	2.1
		156.1	185.3	250.8	368.6	615.7	532.6	2108.9

krævet en Del Personaleforøgelse. Endvidere har Staten i de senere Aar paataget sig forskellige nye Opgaver, som vedvarende vil kræve betydelige Udgifter, og endelig forøges de almindelige Statsudgifters Beløb meget væsentligt i det sidste af de paagældende Finansaar ved Gennemførelsen af den nye Lønnings- og Pensionslov, som endda kun delvist er kommet til Udtryk i dette Finansaar.

De overordentlige Udgifter er, som det vil ses, Genstand for en betydelig Stigning fra Aar til Aar, men naar dog deres Højdepunkt i Finansaaret 1918/19 med et Beløb af 422.1 Mill. Kr. og falder derefter i 1919/20 til 228.9 Mill. Kr. Denne store Nedgang i de overordentlige Udgifter skyldes for 84 Mill. Vedkommende de overordentlige Militærforanstaltningers Bortfald, men ogsaa de øvrige store Poster til Dyrtidsforanstaltninger, Hjælp til arbejdsløse og kommunale Foranstaltninger er stærkt nedadgaaende; hvorvel det maa forudses, at saadanne Foranstaltninger i lang Tid vil være nødvendige, er der dog Grund til at tro, at den i 1919/20 paabegyndte Nedgang vil kunne fortsætte sig, og at man i Løbet af et Par Finansaar vil kunne komme bort fra dem.

Der har i vide Kredse hersket stor Uvilje overfor disse Foranstaltninger, uagtet de alle er blevet gennemført med enstemmig Tilslutning fra samtlige Partier paa Rigsdagen. Foruden de almindelige humane Betragtninger, som kan gøres gældende overfor disse Foranstaltninger, bør det fremhæves, at Statens og Kommunernes Dyrtidsforanstaltninger har haft en stor Indflydelse paa Prisniveauet, og derigennem har det været muligt ogsaa at holde igen paa Lønningerne. —

Uden de offentlige Foranstaltninger til Nedsættelse af Priserne paa de vigtigste Livsfornødenheder vilde det ikke have været muligt at holde Lønningerne nede saalænge, og det turde være udenfor Tvivl, at Prisnedsættelsen saaledes har været i alle Erhvervs Interesse.

Naar man nu fra Erhvervenes Side ser med megen Ængstelse paa de høje Lønninger og dels med Styrke afviser enhver Fordring om yderligere Lønkrav dels forbereder Krav om Nedsættelse, bør det haves i Erindring, at det var ikke Arbejderne eller Funktionærerne, som først forlangte Lønforhøjelse, men Producenterne og de handlende, som fuldkommen menneskeligt, men i en Udstrækning, der ikke i Længden kunde blive til deres eget Gavn, satte Priser og Fortjeneste op. Mange var den Gang ikke bange for denne Udvikling, selv om ogsaa Lønningerne skulde stige, en særlig frejdig Nationaløkonom hævdede gennem Bladartikler udtrykkeligt, at det gjorde ikke noget, at Priserne steg, man kunde blot lade Lønningerne stige ogsaa, og Balancen mellem Forbrugere og Producenter vilde da være opretholdt. Men Priser, som er gaaet stærkt i Vejret, kan let falde igen uden at det samtidig kan lade sig gøre at bringe Lønningerne nedad i samme Forhold, og den Situation vil nu indtræde, at Produktionen ved efterhaanden indtrædende lavere Priser ikke kan betale sig paa Grund af de høje Lønninger. Disse vil kun vige langsomt og under Kamp, og imens vil Erhvervene kun give et utilfredsstillende Udbytte. Selvfølgelig maatte Prisforhøjelserne indtræde fuldt ud paa de fra Udlandet indførte Varer, og paa Landets egne Produkter var ogsaa i et vist Omfang Prisforhøjelser

nødvendige, men det var klogt at holde igen saa meget som muligt, og de dertil anvendte Midler, der jo i alt væsentligt er tilvejebragt ved Beskatning af de egentlige Krigsfortjenester, har sikkert i det hele og store haft en heldig Virkning.

En særlig Kritik er blevet gjort gældende overfor Hjælpen til de arbejdsløse. Der er ingen Grund til at paastaa, at der paa dette Omraade ikke kan være foregaaet Misbrug, men det er ligesaa sikkert, at Misbrugene ikke kan spille nogen nævneværdig Rolle. — Arbejdsløshedskasserne hviler normalt paa Forsikringsprincippet, og Statens sædvanlige aarlige Bidrag er kun omkring 1 Mill. Kr., medens Resten betales af Arbejderne selv; men efter den skærpede U-Baads Krigs Gennemførelse den 1. Februar 1917 var det øjensynligt, at vi meget hurtigt vilde komme til at mangle forskellige Raastoffer i de industrielle Virksomheder, og at der herved vilde opstaa en saa betydelig Arbejdsløshed, at overordentlig Hjælp fra Statens Side vilde blive nødvendig. Denne Frygt viste sig altfor vel begrundet, og paa et vist Tidspunkt havde vi 70 000 arbejdsløse. Samtidig fandt der sociale Omvæltninger Sted overalt i Europa, og ogsaa herhjemme mærkedes, om end i afdæmpet Form, ikke saa lidt politisk-social Uro. Under disse Omstændigheder, og medens de øvrige Samfundsklasser udfoldede en vild Dans om Guldkalven, og det i høj Grad for aabent Tæppe, vilde det næppe have været forsvarligt eller muligt at overlade saa mange Tusinde arbejdsløse til Kulden og Nøden.

Paa samme Maade, som der var Enighed paa Rigsdagen om samtlige de ovenfor nævnte Udgifter,

har der været Enighed om Tilvejebringelsen af de til Udgifternes Bestridelse fornødne Indtægter.

De løbende Indtægter stiller sig saaledes: (se S. 12).

Det vil heraf ses, at af Statens Indtægtskilder er Statsvirksomhederne de eneste, der har svigtet, idet Netto-Resultatet i de 6 Aar har været et Underskud af ca. 40 Mill. Kr., men hertil burde strengt taget lægges de midlertidige Dyrtidstillæg, som er afholdt paa Finansministeriets Konto, og som antagelig udgør omkring 60 Mill. Kr. Statsvirksomhederne er i alle Lande blevet drevet med meget betydelige Underskud, idet man ingen Steder har anset det for svarligt at imødegaa de uhyre Udgiftsførøgelser med tilsvarende Taxtforhøjelser af Frygt for, at man derigennem vilde hæmme Erhvervslivet i en saadan Grad, at der deraf vilde opstaa Ulemper for Samfundet af anden og vanskeligere Art. Efterhaanden er man dog kommet op paa Taxter, som er 3 à 4 Gange saa høje som de tidligere gældende; ogsaa her i Landet har Kravet om „Balance“ været meget stærkt, og Taxterne er efterhaanden mere end fordoblede. Skulde det ikke lykkes med de nugældende Taxter at opnaa Balance, vil det sikkert ikke lønne sig i nogen Henseende at gaa videre med Forhøjelserne; thi naar man først er kommet saa højt op, at Taxterne virker tilbageholdende paa Trafiken, da vil Driften ikke stille sig gunstigere ved yderligere Forhøjelser, og da kan man tilføje Næringslivet stor Skade, hvorved ogsaa Skatteevnen forringes.

Det store Udbytte af Værdipapirer og Beholdninger i de to sidste Aar hidrører dels fra den usædvanlig store Kassebeholdning, dels fra en Kursfortjeneste

Para- graf	Løbende Indtægter	1914-15	15-16	16-17	17-18	18-19	19-20	Ialt
1	Overskud af Domæneindtægter.....	1.4	1.5	1.8	4.0	4.0	2.0	17.1
2	Udbytte af Statsvirksomheder	11.0	11.5	2.1	+9.0	+16.1	+39.5	+40.1
3 og 4	Renter og Udbytte af Beholdninger.....	4.7	2.8	7.0	6.4	28.5	43.0	92.4
		17.7	15.8	10.9	1.1	17.0	6.5	69.1
5	Skatter og Afgifter:							
	Faste Ejendomme.....	6.2	6.4	6.1	7.3	9.0	11.0	47.8
	Indkomst- og Formueskat.	20.1	24.4	38.0	62.5	72.0	91.7	334.3
	Merindkomstskat.....	—	6.1	69.0	173.7	135.5	174.0	559.8
	Tillægsskat.....	—	—	—	3.1	22.8	33.7	59.6
	Arveafgift.....	3.8	5.0	5.0	6.1	7.7	10.5	39.6
	direkte...	30.1	41.9	120.2	253.3	247.0	347.7	1041.1
	Stempelafgift.....	9.1	13.3	18.5	19.5	26.8	29.1	116.3
	do. af offentlige Værdipapirer.....	—	—	14.5	13.1	30.9	13.1	72.2
	Toldafgifter.....	33.2	36.0	41.0	30.1	24.5	72.5	238.2
	Andre Forbrugsafgifter...	21.8	23.1	25.0	41.0	59.0	98.0	269.1
	Gebyrer, Sportler og Kendelser.....	5.0	6.3	8.1	8.6	11.7	14.5	54.8
	indirekte...	69.7	79.0	107.1	112.6	153.8	227.8	750.6
6	Klasselotteriet.....	1.5	1.5	1.5	1.5	1.5	1.5	9
7	Adskillige Indtægter.....	2.8	3.1	2.0	6.0	8.5	10.3	34.3
	Andel i Overskud af Krigsforsikring.....	—	—	—	—	33.5	—	33.5
		121.8	142.2	242.3	375.4	462.2	593.0	1937.8

paa 29 Mill. Kr., opnaaet bl. a. ved, at Salgssummen for de vestindiske Øer har været anbragt i Amerika og England.

Den gradvise Stigning i den almindelige Formue- og Indkomstskat hidrører dels fra de vedtagne Forhøjelser i Satserne, dels i væsentlig Grad fra, at Grundlaget — den skattepligtige Indkomst — har været stærkt opadgaaende. I det sidste Aar har yderligere det særlige Tillæg — der oprindeligt var foreslaaet i Form af et extra Kvartals Skat — forøget Indtægterne med 25 Mill. Kr.

Den skattepligtige Indkomsts voldsomme Stigning og Karakteren deraf fremgaar særlig tydeligt af Merindkomstskatten, som i de første Aar var en meget velbegrundet Inddragning af Indtægter, der i udpræget Grad skyldtes Samfundsforholdenes særegne Tilstand, men som efterhaanden mistede sin Begrundelse og jo nu heller ikke skal gentages, men erstattes af en almindelig kraftig Tillægsskat paa de store Indtægter og Formuer, hvorigennem der allerede er indgaaet betydelige Beløb i Statskassen.

De almindelige Stempelafgifter er ikke bleven forhøjede, den stærkt stigende Indtægt paa denne Konto er saaledes Udtryk for en tiltagende Omsætning, hvorunder vistnok Handel med Ejendomme til høje Priser har spillet en betydende Rolle.

Den særlige Stempelafgift ved Overdragelse af offentlige Værdipapirer har haft en mærkelig Historie. Den blev anslaaet til 2 Mill. Kr., men havde efter 7 Maaneders Forløb givet ca. 6 Mill. Kr. og blev derefter fordoblet. Indtægten deraf naaede sit Højdepunkt ca. 31 Mill. Kr. i 1918/19, og for 1919/20 gik den

ned til 13. Mill. Kr. For indeværende Finansaar er den anslaaet til 14 Mill. Kr., men formentlig vil dette Beløb langt fra indgaa, og for Finansaaret 1921/22 er den kun anslaaet til 2 Mill. Kr. Sic transit gloria mundi.

De store Svingninger i Toldindtægterne afspejler træffende Indførselsforholdene, medens Opgangen i de øvrige Forbrugsafgifter skyldes de ret drastiske Afgifter, som midlertidigt blev lagt paa Spiritus, Vin, Tobak m. m.

Ligesom Stempelafgifterne er ogsaa Gebyrer, Sportler og Kendelser en Del paavirket af Ejendoms-overdragelser til stigende Priser, og under „Adskillige Indtægter“ findes Statens Andel i Nationalbankens Overskud, Mulkter og Bøder samt Overskud af Grønland opført med stadig stigende Beløb.

Den i 1918/19 indgaaede Andel i Krigsforsikringsanstaltens Overskud 33 $\frac{1}{2}$ Mill. Kr., hvorpaa Staten næppe havde juridisk Krav, blev Resultatet af en Forhandling, under hvilken det fra Statens Side maatte hævdes, at det var i Strid med Forudsætningerne, naar der i de to under Statens Medvirkning oprettede Institutioner var opsamlet meget betydelige Overskud, idet de opkrævede Præmier saa vidt muligt burde regnes paa Grundlag af, hvad der maatte være fornødent til Dækning af Tab. Forholdenes Usikkerhed havde nødvendiggjort en bred Margin, og da de erlagte Præmier, der selvfølgelig reelt var udredet af Forbrugerne, ikke kunde gives tilbage til disse, fandt man, at i hvert Fald en passende Del skulde indgaa i Statens Kasse, hvilket Standpunkt ogsaa mødte Forstaaelse hos Forsikringsinstitutterne.

De paa Statsregnskabets §§ 1—7 opførte Indtægts- poster andrager ialt.....	1 937. ^s Mill. Kr.
hvortil kommer Salgssummen for de vestindiske Øer	87 " "
Naar de samlede Indtægter	2 024. ^s Mill. Kr.
fradrages de samlede Udgifter ..	2 108. ^g " "
fremkommer som foreløbigt Re- sultat et Underskud af	84. ¹ Mill. Kr.

Foruden de paa Bevillingsregnskabet opførte Indtægter og Udgifter har Staten imidlertid ogsaa andre Indtægter og Udgifter, som vanskeligt forud kan anslaaes og heller ikke bevilges, men som indvirker ret betydningsfuldt paa Statens Formue. En Del af de Forskydninger, som saaledes finder Sted i Formuen udenfor Bevillingsregnskabet, hidrører fra, at Regnskabsformen ikke skelner mellem Anlægs- og Driftsudgifter, undtagen for de under § 2 opførte Statsvirksomheders Vedkommende. Naar der f. Ex. finder en Udvidelse Sted af Orlogsværftets Bygninger, Maskiner og Materiel, bevilges Beløbet paa Marineministeriets Konto under løbende Udgifter og afholdes saaledes tilsyneladende af Driften, men naar Finansaaret er omme, opføres de erhvervede Aktiver alligevel paa Status. Saadanne og adskillige andre Uoverensstemmelser mellem Drifts- og Statusregnskabet gøres der Rede for i et særligt Afsnit under Statsregnskabet i Formue-regnskabet og de dertil hørende Bilag: Tilgang og Afgang paa Aktiver i Henhold til og udenfor Bevillingsregnskabet, Formindskelse og Forøgelse af Passiver i Henhold til og udenfor Bevillingsregnskabet. Af andre Forskydninger, for hvilke der gøres Rede i

Formueregnskabet, skal nævnes Kursfortjeneste og Kurstab paa Værdipapirer og paa Statslaanene, Værdistigning eller Værdinedgang ved Salg af Ejendomme m. m.

De saaledes nævnte Forskydninger i Statens Formue bevirker ialt en Forøgelse af Formuen i de 6 Finansaar af 98 Mill. Kr. saaledes at der fremkommer et Overskud af 13.9 Mill. Kr. hvilket stemmer med, at Statens Formue d. 1. April 1914 udgjorde 460.1 Mill. Kr. og d. 1. April 1920 udgjorde 474.3 " " Formuefremgang... 13.9 Mill. Kr.

Dette Resultat stemmer ikke med den gængse Opfattelse af Statshusholdningens Førelse gennem Krigsaarene, hvilket vel for en Del hidrører fra, at man i Almindelighed fremhæver en enkelt Side af Statsregnskabet, nemlig Gælden, uden at skænke Aktiverne nogen Opmærksomhed.

Den 1. April 1914 udgjorde Statens Gæld 361.8 Mill. Kr. og den 1. April 1920 926.2 " " Gælden er altsaa forøget med 564.1 Mill. Kr. og naar hertil lægges Overskudet 13.9 " " skal Status udvise en Aktivforøgelse af 578.3 Mill. Kr.

Denne Aktivforøgelse fremkommer saaledes: Kassebeholdningen med Fradrag af de i Statsvirksomheder anvendte Driftskapitaler udgjorde 1/1 1920:

	312.0 Mill. Kr.	
og den 1/4 1914:	28.0 " "	284.0 Mill. Kr.
Reservefonden udgjorde henholdsvis		
9.6 og 15.7 Mill. Kr..... ÷	6.1 " "	
Udestaaende Fordringer m. m. er for-		
øget med	17.4 " "	
Til Dansk-Islandsk Fond er anvendt..	1 " "	
Til Rask-Ørsted Fonden er anvendt ..	5 " "	
Statslaanefonden og andre Fond er		
forøget med	8.9 " "	
Den i Statsbanerne anbragte Kapital er		
forøget med	100.6 " "	
Den i øvrige Statsvirksomheder anbragte		
Kapital forøget med	32.7 " "	
Tilskud til Privatbaneanlæg.....	9.0 " "	
Administrationsbygninger, Lærestal-		
ter, Sindssygehospitaller, Straffeanstal-		
ter, grønlandske Handel m. m.	37.9 " "	
Statsskovene	6.7 " "	
Andre Aktiver under Landbrugsmini-		
steriet	5.1 " "	
Krigsministeriets og Marineministeriets		
Arealer, Bygninger, Maskiner og		
Materiel	76.1 " "	
Ialt...		578.8 Mill. Kr.

Nu vil man maaske indvende, at det ikke er tilstrækkeligt, at Statens Formue er bevaret. Naar de samlede Aktivers Beløb stiger fra 850 til 1 400 Mill. Kr., bør ogsaa Formuebeløbet stige, thi ellers forryk-

kes det procentvise Forhold imellem Formue og Gæld, og denne Indvending er rigtig og bør imødekommes, saasnart det bliver muligt, hvilket synes at skulle blive Tilfældet allerede i de to kommende Finansaar. Men Fordringen har ikke været berettiget under Krigen, eller saa længe Forholdene krævede saa store Beløb til overordentlige Udgifter, som Tilfældet har været, og at ingen Del af de over 1 000 Mill. Kr.s Udgift, som umiddelbart skyldes Krigstilstanden, lægges over paa Eftertiden, er al Ære værd.

Ser man nu paa Finansforslaget for 1920/21, viser dette løbende Indtægter til Beløb 427.6 Mill. Kr. og
 „ Udgifter „ „ 286.6 „ „ og
 til Udgift paa § 26 er endvidere bevilget et Netto-
 beløb af 46 Mill. Kr. — Disse Tal vil væsentlig for-
 øges baade for Udgifternes Vedkommende, idet Skat-
 terne vil indgaa med større Beløb end anslaaet, og
 der intet er beregnet til de overordentlige Udgifter,
 som Dyrtidstilstanden jo ogsaa i Aar i høj Grad fører
 med sig. Men Finansministeren mener dog at turde
 regne med Balance. — Han mener dermed Kasse-
 balance, altsaa et Driftoverskud stort nok til at af-
 holde ca. 46 Mill. Kr.s Udgift til Formueerhvervelser.

For Finansaaret 1921/22 foreslaas til Indtægt 318 Mill. Kr., til Udgift 325 Mill. Kr. og til Formueerhvel-
 ser 45 Mill. Kr.; men i Indtægten er ikke regnet med
 de overordentlige Skatte- og Afgiftslove, og i Udgiften
 er ikke beregnet Dyrtdisforanstaltninger o. l. for Tiden
 ganske uberegnelige Udgifter. Finansministeren op-
 lyser, at hvis de overordentlige Skatter og Afgifter
 opføres med samme Beløb som i Aar, vil der foruden
 Formueerhvervelserne 45 Mill. Kr. blive 200 Mill. Kr.

til Dækning af Dyrtidsforanstaltningerne. Selv om man nu faar betydelige Udgifter saavel hertil som til mangeartede Foranstaltninger i Sønderjylland og til kommende sociale Opgaver, saa synes det i hvert Fald ikke muligt heraf at udlede nogen Begrundelse for større Bekymring. Naar derfor Finansministeren udtaler, „at Statsfinansernes Stilling er alvorlig, men efter mit Skøn ikke faretruende“, saa er der næppe nogen større Risiko ved at erklære sig enig med ham deri. — Ganske vist er det ret usandsynligt, at Skattelovene, selv om de fornyes uforandret, vil indbringe det Beløb, som Finansministeren regner med, men mindre kan ogsaa gøre det, og man kan endda paastaa, at „Statens Stilling er ikke faretruende“.

Der har ikke i Finansministerens Tale været antydet Muligheden af yderligere Laans Optagelse, Nødvendigheden heraf har været ventet særlig under Hensyn til de Udbetalinger vedrørende Overtagelsen af Sønderjylland, hvis Størrelse man vel endnu ikke har Klarhed over. Efter at de fremkomne Rygter var blevet dementerede, har det derfor dog ikke fremkaldt Forbauselse, at der nu foreligger officiel Meddelelse om det i Amerika optagne Laan.

I Længden er Statens Stilling selvfølgelig i højeste Grad afhængig af den almindelige, økonomiske Tilstand, idet Borgernes Skatteevne er Statens vigtigste og eneste virkelige Indtægtskilde. Omvendt er dog ogsaa Statens finansielle Stilling et Led i det hele, og Bedømmelsen af den økonomiske Tilstand som Helhed maa paavirkes af, hvorledes man bedømmer Statens Tilstand.

For saa vidt den almindelige Bekymring begrun-

der sig i et mørkt Syn paa Statens Finanser, vil det være berettiget at afvise den. Fra Statens Side trues den økonomiske Udvikling ikke, hverken nu eller i den nærmeste Fremtid. Om Statens Stilling er truet af den almindelige Udvikling, er et Spørgsmaal for sig, der vilde kræve en Undersøgelse, som det i denne Forbindelse ikke er muligt at komme dybt ind paa, og som vel nok maa betegnes som meget vanskelig.

Ligesom man for Statens Vedkommende har lagt en overdreven Vægt paa Gældsforøgelsen uden at tillægge det den mindste Betydning, at der er anskaffet Aktiver for Pengene, saaledes gør den samme Ensidighed sig gældende overfor Kommunerne, hvis Stilling er Genstand for nogen Ængstelse paa Grund af den betydelige Gældsforøgelse, som ogsaa de har paataget sig. Ogsaa her maa det erindres, at Kommunerne stifter ikke Gæld til deres Drift, men til deres Aktiv-erhvervelser: Gasværker, Elektricitetsværker, Administrationsbygninger, Skoler etc. — Kritiken maatte da for at naa til en retfærdig Bedømmelse vende sig mod disse Aktiv-erhvervelser og undersøge, om det er reelle Værdier, der er Tale om, og da kan det ikke nytte at spørge om, hvad man kunde faa for et Raadhus, hvis man skulde sælge det, naar et Raadhus er en Nødvendighed, uden hvilken man maatte sætte sig for en aarlig Huslejeafgift, noget større eller noget mindre end Renten af den til Raadhuset anvendte Kapital. Det maa dog vistnok indrømmes, at Kommunernes Stilling er noget svagere end Statens, fordi de gennemgaaende har en altfor ringe opsamlet Formue. — Københavns Kommunes Formue udgør saaledes kun ca. $\frac{1}{10}$ af Aktivmassen, medens dog Statens Formue

er omkring $\frac{1}{3}$ af Aktivmassen, og den af Professor Warming i en nylig udkommen Pjece (Bør Kommunerne altid laane, naar de bygger) anbefalede Fremgangsmaade: hvert Aar at forøge Kommunens egen Formue ved Henlæggelser af Driften, vil sikkert vise sig at blive nødvendig, men antagelig ogsaa forholdsvis let gennemførlig.

Det er saaledes ikke hverken Staten eller Kommunerne, der frembyder særlig ængstende Tegn paa en frembrydende Krise, men ingen er jo dog i Tvivl om, at der er noget alvorligt i Vejen med Landets økonomiske Tilstand i sin Helhed. De høje Valutakurser er et umiskendeligt Feber-Tegn. Tidligere indgaaede Kontrakter med udenlandske Skibsværfter af nye Skibe bidrager i høj Grad til at forværre Valutasituationen, idet Rederierne maa anvende store Dele af de indgaaede Fragtbeløb i dette Øjemed og maa vedblive dermed i lang Tid. Men særlig er Kulpriserne aldeles ødelæggende, og kun Haabet om, at der en Dag vil komme en virkelig Forbedring i hele Brændselssituationen, kan endnu berettige Industriens Opretholdelse paa disse Vilkaar. Endelig er det øjensynligt, at vi ligger inde med meget betydelige Varelagre, hvis Indehavere ligesaa godt først som sidst kunde stille dem til Raadighed for en betydelig lavere Pris, end de har regnet med.

Omvendt er det ogsaa øjensynligt, at disse samme Varelagre vil muliggøre en betydelig Indskrænkning i Vareindkøbene fra Udlandet for en lang Periode. Det bør endvidere fremhæves som et særlig gunstigt Moment, at vi i Modsætning til Tiden før Krigen endnu ikke har nogen nævneværdig Gæld til Udlandet, og

at vi for en stor Del kan ordne os indbyrdes, som det passer os, men netop derfor tør det forventes, at de meget drastiske Forholdsregler, som er bragt i Forslag fra visse Sider, ikke vil blive nødvendige. Vi staar ikke overfor et 1813, som det endog dristigt er paastaet. Staten er ikke ruineret, Nationalbankens Sedler er fuldt dækkede med Guld og bankmæssige Tilgodehavender, og Landets Erhverv ligger inde med store Værdier, der efterhaanden kan likvideres. Derfor skal der vel foregaa en Kreditindskrænkning, og den skal muligvis understøttes med en yderligere Diskontoforhøjelse, men der skal ikke ske noget, „som gaar det danske Folk til Marv og Ben“.

Nationalbanken har i sin Aarsberetning klarlagt sit Syn paa, hvilke Midler den anser forsvarlige, og selvfølgelig gaar de i Retning af at nedbringe Varelagrene og dermed Bankernes Tilgodehavender, men paa læmpelig og forstandig Maade, saa der ikke gaar for meget i Stykker. Jo mere bekymret man er, desto mere maa man paaskønne og anerkende denne Holdning fra den ledende Banks Side, og man maa tage Afstand fra de Forsøg, der særlig fra en enkelt Side Uge eiter Uge er gjort paa at ophidse de ledende Faktorer til desperate Skridt, til Forholdsregler, hvis Rækkevidde næppe nogen kan overse.

Den nuværende Tilstand kræver sikkert Samarbejde, og dette kan ogsaa faaes paa Betingelse af, at man ikke forvrænger Forholdene, og at der vises gensidig Fordragelighed ogsaa mellem Samfundsklasserne. Arbejderstanden har ogsaa Interesse i den nærmeste Tids Udvikling, og det vil være af Betydning at vinde dens Forstaaelse for, hvad der nu vil

ske. Hvor læmpelige Fremgangsmaader, man end vil vælge, undgaaes næppe en Nedsættelse af den industrielle Virksomhed, og dermed er en forøget Arbejdsløshed uundgaaelig. Naar dette er Tilfældet, maa de gode og forstandige Ord om Arbejde og Sparsommelighed fremsættes saaledes, at de ikke opfattes som rettet mod en enkelt Samfudsklasse og med en anklagende Betoning. De kan i Sandhed med fuld Ret rettes mod alle her i Landet, og ingen skal undlade at gribe i sin egen Barm, før han anklager andre.

Den herskende Stemning er ikke ligegyldig, og Folk er meget tilbøjelige til at slaa over fra den ene Yderlighed til den anden. Derfor er det af Betydning, at man stiller sig Forholdene klart for Øje. Har man før været altfor optimistisk, bør man nu ikke se altfor sort, og om end der er adskilligt, der maner til Eftertanke, savner den nuværende Tilstand dog heller ikke beroligende Momenter.
